

Jobb Dax

Löntagarens bilaga för yrkesstuderande mars 2006

innehåll

- 4** Servitören ler åt alla kunder
- 5** Akutvårdaren har is i magen
- 6** Visst finns det arbetsplatser
- 7** Jessica programmerar robotar
- 8-9** I maskinrummets hetta
- 10-11** Så fixar du arbetsintervjun
- 12-13** Frisören är en social konstnär
- 14** Kim paketerar stålrör
- 15** Facket står på din sida
- 16** Må bra – arbeta effektivt

JobDax

JobDax är Löntagarens bilaga riktad till yrkesstuderande i avgångsklassen. Bilagans artiklar är skrivna av Fredrik Sonck och fotografer är Patrik Lindström och Fredrik Sonck. Illustrationen på sida 10 är gjord av Kristoffer Åberg och Satu Ilta har gjort bilagans grafiska formgivning.

Pärbild: Kim Virta paketerar rör för Rautaruukki. Foto: Patrik Lindström.

Ansvarig utgivare: Hans Jern
hans.jern@sak.fi
tfn 09 77 21 352

www.lontagaren.fi

2006

Ha roligt på jobbet!

■ Först och främst: Grattis! Grattis till alla er som snart går ut yrkesskolan. Grattis, ni har ett helt liv framför er. Det var det första jag ville skriva, men fortsättningsvis kommer den här texten inte att vara ett hyllningstal. De lämnar jag till rektorer, lärare och stolta föräldrar.

I stället vill jag säga några ord om tidningen du håller i din hand. JobDax heter den och med stor sannolikhet fanns den mitt inne i tidningen Löntagarens marsnummer. JobDax finns för dig som gått ut skolan och nu står inför en del ganska viktiga val och frågor. De viktigaste är kanske följande:

- Skall jag jobba eller studera vidare efter min yrkesutbildning?
- Och hur skall jag lyckas hitta ett bra jobb eller en intressant studieplats?

Det är faktiskt inte så lätt alla gånger. Hur som helst så finns JobDax till för att inspirera dig att jobba eller studera. Att JobDax kan hjälpa dig med att fatta beslut om din framtid är väl inte särskilt troligt, men kanske kan du ändå hitta några värdefulla tips i tidningen. Vi bjuder nämligen på en hel del.

Agneta, Johanna, Patrik, Sven, Daniel, Jessica och Kim är några unga svenskspråkiga finländare som trivs bra ute i arbets- eller studielivet. De delar med sig av sina erfarenheter och tankar om du bläddrar fram ett par sidor och på sidorna 10 och 11 får du konkreta tips om hur du skall bete dig när det drar ihop sig till en arbetsintervju. För att nu nämna ett par saker som JobDax bjuder på.

Under arbetet med JobDax har jag själv som redaktör gjort tre viktiga reflektioner.

För det första tror jag att nästan alla människor i något skede av sitt liv vill ha en fast anställning – ett jobb som ger fast lön och garanterar en viss ekonomisk trygghet en bit fram i tiden. För att få huslån från banken krävs det oftast att man kan visa att man har en stadig inkomst och den dag man börjar tänka på familj och barn börjar den fasta arbetsplatsen nog te sig ännu mer lockande.

För det andra är det i dag tyvärr ganska ont om fasta anställningar i en del branscher och konkurrensen om de platser som finns är hård. Extraarbeten, vikariat och sommarjobb finns det nog gott om, så med tanke på den saken är det onödigt att måla ett underjordiskt väsen på väggen. Men för att lägga beslag på den fasta anställning man åtrår krävs det förstås att man kan sin sak, har rätt utbildning, rätt arbetserfarenhet – och kanske framför allt – rätt inställning.

Just det här med inställning är min tredje poäng. Under arbetet med den här bilagan har jag frågat arbetsgivare, arbetstagare, chefer på verkstadsgolvet, lärare på yrkeshögskolor och arbetsrådgivare vad som är viktigt på dagens arbetsmarknad. Och jag har fått ungefär samma svar av alla: "Var glad, var trevlig, var social, var nyfiken, var vaken, ta initiativ".

Med andra ord: Ingen vill anställa en surpupa. Också på arbetsplatser där man inte kommer i kontakt med många kunder eller andra människor uppskattas glada och sociala människor som trivs med vad de gör. En god stämning på arbetsplatsen är guld värt inte bara för arbetstagaren utan också för arbetsgivaren.

Försök därför att se ditt arbete som något mer än att sätt att få ihop de nödvändiga slantar som behövs för att överleva. Försök se dig själv i ett sammanhang. Försök ha roligt på jobbet.

Och kör hårt!

hälsningar
FREDRIK SONCK

Ska du arbeta eller studera?

■ När skolan tar slut i vår öppnar sig många vägar. De flesta pojkar skall göra militärtjänst i något skede och många vill pusta ut efter yrkesskolan innan man går vidare i livet. Ett av de första stora valen – som de flesta funderat på både en och två gånger under yrkesutbildningen – är om man skall börja arbeta eller studera vidare.

Sandra Sund

Studier: Blir frisör vid Svenska yrkesinstitutet i Vasa

– Jag vill starta en egen salong med en kompis och få en kosmetolog med också. Jag har tänkt att det skulle vara lite annorlunda, inte bara makeup och hår.

Om Sandra skall studera vidare efter att yrkesutbildningen rots i land är oklart, men hon har ännu gott om tid att bestämma sig eftersom hon inte går ut yrkeskolan i vår.

– Eventuellt vidareutbildar jag mig till stylist, man blir mer specialiserad om man vidareutbildar sig.

Sandra berättar att många av hennes kompisar på frisörslinjen drömmer om att starta eget. Själv trivs hon bra med studierna och berättar att frisörsyrket alltid lockat henne. Sandra beskriver sig själv som en social person och menar att det är en stor fördel för en frisör:

– När man jobbar med kunder talar man med dem, och de vill ofta utbyta tankar

Teresa Munsterhjelm

Studier: Blir närvårdare vid Prakticum i Helsingfors

– Jag vill fortsätta studera, jag vill gärna göra någonting som har med miljövård att göra. Jag har vuxit upp i en familj där naturen har varit viktig och känner att någon måste göra någonting för miljön som allt mer håller på att förstöras.

Teresa har trivts med undervisningen på Prakticum men vill nu sadla om. Att byta studier eller yrke är någonting hon tror att blir allt vanligare.

– Jag tror man i längden blir trött på ett och samma yrke om man inte har en ovanligt stark passion för det. Det finns människor som byter yrke vid 50 års ålder.

För Teresa är det också viktigt att få studera på svenska:

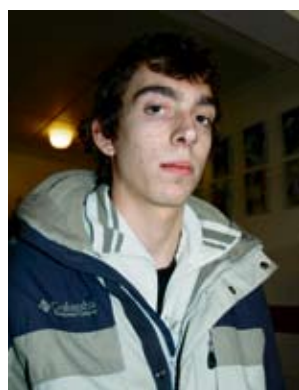
– Studiemöjligheterna på svenska är ganska få här i Helsingfors, så det kan hända att jag flyttar någon annanstans.

Magnus Wikström

Studier: Studerar media vid Prakticum i Helsingfors

– Helst skulle jag börja jobba så fort som möjligt – med vad som helst. Om det behövs studerar jag vidare men helst inte.

Ifall det blir vidare studier för Magnus del kan det hända att den nya skolan ligger precis bredvid den gamla: Arcadas medieprogram vore en naturlig fortsättning för honom.

Tobias Björkqvist

Studier: Blir kock vid Svenska yrkesinstitutet i Vasa

– Efter att jag blir utexaminerad skall jag in i militären först, efter det skall jag jobba.

På Svenska yrkesinstitutet har han trivts bra, men några tankar på vidare studier har han inte. Någon djupare kontakt med arbetslivet har Tobias heller inte haft förutom praktik och jobb på skolans restaurang.

– Verkligheten är nog ganska lik det vi gör på vår övningsrestaurang.

Tobias tror att det finns rätt gott om jobb för kockar. Om han trots allt skulle studera vidare är det restaurangbranschen som gäller också i fortsättningen

– Jag har inte funderat så noga – kanske till servitör eller något sådant.

– Det är media jag är intresserad av, fotografering och film är också mina hobbyer. Jag drömmer nog om att få göra en spelfilm

I mediebranschen är det viktigt med pålitlighet, kreativitet och att kunna hålla deadlines, berättar Magnus.

– Det finns nog jobb i branschen, men konkurrensen är tuff och man måste hålla sig framme.

Patrik Stenback

Studier: Blir kock vid Svenska yrkesinstitutet i Vasa.

– Efter att skolan tar slut skall jag arbeta och sedan blir det militären, men jag rycker in först på vintern.

Patrik är nöjd med sitt yrkesval och tycker att det är spännande att laga mat. Pastarätter är en specialitet. Under tiden på yrkesinstitutet har han också hunnit arbeta.

– Jag har varit på ett bageri. Det var tungt att stiga upp tidigt på morgnarna och jag gillar då man kan börja jobba mitt på dagen och jobba till sent på kvällen så man får sova på morgonen.

Andreas von Bell

Studier: Blir servitör vid Prakticum i Helsingfors

– Jobbet inspirerar mer än skolan.

Andreas är säker på sin sak. Han trivs ganska dåligt i skolan och vill helst jobba, vilket han redan gjort i

FREDRIK SONCK

Nu hoppas han på att hitta en bra arbetsplats

– Bra arbetskamrater är viktigt och så skall det inte vara allt för stressigt.

ett drygt år. Fyra, fem pass i veckan på en restaurang i Helsingfors brukar det bli. När han går ut Prakticum i vår kan han antagligen räkna med en fast anställning.

– Det känns jättebra, man får göra det man vill

I huvudstadsregionen finns det gott om servitörsjobb, konstaterar Andreas och tillägger att det ändå är en hel del krav som i dag ställs på en servitör.

– Man behöver initiativförmåga, förmåga att lyssna på kunderna och så måste man kunna hantera stress.

Dessutom är språkkunskaper viktiga. Framförallt de inhemska språken och engelska, men också tyska, franska och ryska har man nytta av som servitör.

bra att veta

A-kassan

betalar ut dagpenning om du blir arbetslös. När du ansluter dig till facket blir du också medlem i arbetslöshetskassan. Anslut dig genast, för du måste vara med i tio månader för att kunna få bidrag.

Anställningsskydd

innebär att arbetsgivaren inte kan säga upp dig hur som helst. Det måste finnas sakliga grunder och vissa uppsägningstider skall följas. Det lönar sig att kolla en uppsägning med förtroendemannen på arbetsplatsen.

Arbetskydd

Kolla upp vilka farliga moment som eventuellt finns i ditt arbete med äldre arbetskamrater, undvik fel lyft, akta dig för kemikalier och lösningsmedel. Lär dig genast använda den skyddsutrustning som behövs (tex. hjälm, hörselskydd, skyddsskor, andningsskydd).

Arbetsavtal

skall man göra när man börjar ett nytt jobb. Där bestäms de viktigaste anställningsvillkoren, som lönegrund, arbetsuppgifter, arbetstid och eventuell provotid. Avtalet kan göras för viss tid eller tillsvidare. Kräv ett skriftligt avtal så har du svart på vitt.

Arbetspension

tryggar inkomsten också om man drabbas av invaliditet, då en familjeförsörjare avlider och vid långvarig arbetslöshet. Arbetsgivaren skall se till att pensionsavgifterna betalas.

PATRIK LINDSTRÖM

Agneta Nurminen har jobbat som servitör sedan studietiden. Mina vinkunskaper blir bättre och bättre hela tiden, berättar hon.

Det är roligast att jobba kväll

■ En vänlig matdoft slår emot en då man kliver in genom entrén på nyöppnade restaurangen G18 på Georgsgatan i Helsingfors. Fisk antagligen. Agneta Nurminen skall jobba kvällsskift men har kommit en timme tidigare än vanligt för att ha tid för intervjun.

– Man får träffa massor med människor som servitör och vi har jättetrevliga kunder, många är svenskspråkiga så man får tala sitt modersmål rätt mycket, berättar hon.

G18 är restaurang som serverar lunch under dagen, men som på kvällen satsar på lite färre kunder som får bättre service och en finare meny.

– Jag tycker definitivt bäst om att jobba kväll. Då får man mer kontakt och respons av kunderna.

Det är den sociala biten av servitörsyrket som Agneta gillar, det märks också att hon själv är social och van att svara på frågor om olika maträtter och viner. Fast ibland händer det förstås att en del kunder – vanligen något överförfriskade män – blir allt för sociala.

– Tidigare arbetade jag på en ölbar och då flirtade folk med mig varje dag. Då kan man bara

vara vänlig och smajla, utan att ändå ge för mycket av sig.

G18 har ändå en lite annorlunda image än den genomsnittliga finska ölbaren. Hit kommer folk först och främst för att äta och kunderna är vanligen rätt städade.

– Det händer ibland att folk är berusade men inte ofta. Då är det bara att hålla huvudet kallt. En gång var det en dam som var väldigt full och försökte ta sig in till personalutrymmena. Då jag skulle visa bort henne började hon först skrika, men ganska snart fick vi henne lugn.

Trots att uppskattningsvis 60 procent av gästerna är svenskspråkiga krävs det ändå språkkunskaper av personalen.

– Det är viktigt med språkkunskaper men oftast räcker det nog med att man förstår kunden. Annars är kunderna här ganska krävande, eftersom det är en ny restaurang. Man måste ge ett bra intryck.

En del dricks blir det också som varje månad delas jämt mellan personalen. Som bäst blir det ungefär 100 euro per skift.

Vinprovningar

Förutom att man skall vara soci-

al borde en duktig servitör också kunna hantera stress och tidspress. För servitörerna gäller det att hålla rätt takt, och att kommunicera med köket så gästerna vid ett bord får sin mat samtidigt utan att de måste vänta för länge.

– Man skall ta det lugnt då det ibland blir stressigt. Om man är glad så tycker kunderna om en och de som börjar stressa gör ofta också en del misstag.

Genvägar blir lätt senvägar helt enkelt. Att kunden får vänta lite längre för att man dubbelkollar beställningen är inte så farligt. Det låter förstås logiskt men Agneta medger nog att det finns servitörer som har väldigt svårt att hantera stressen.

Precis som inom andra branscher krävs det en viss fortbildning och förnyelse också för servitörerna.

Menyn skall bytas ut ungefär tre gånger om året och för servitörerna gäller det att känna till de olika rätterna. Många kunder vill också gärna ha lite tips och information om restaurangens olika viner.

– Jag blir bättre och bättre på den saken hela tiden. Vi har vinkännare bland oss och ibland ordnas det vinprovning för personalen, berättar Agneta.

Skaffa erfarenhet!

Agnetas egen karriär i restaurangbranschen har gått snabbt framåt. Efter högstadiet funderade hon på några olika alternativ, men en äldre kompis fick henne att slå sig på Praktikums

restauranglinje som hon gick ut våren 2003.

– Det var helt trevligt men det mesta lär man sig nog i praktiken.

Ända sedan studietiden har Agneta jobbat aktivt. Hennes första arbetsplats var restaurangen RWCS på Fabriksgatan. Dit kom hon för en 45 timmar lång praktikperiod och där stannade hon i två år. Det var för övrigt samma arbetsgivare som under hösten kontaktade henne och erbjöd en tjänst som hovmästare på G18. Agneta tog jobbet men berättar att hon nog har en del kvar att lära innan hon behärskar allt det som en hovmästare har ansvar för.

Att ha en fast anställning är i alla fall något som hon är mycket glad över.

– Som extraarbetare hade man aldrig fast lön. Då jag flyttade hemifrån var det ibland svårt att klara sig då man aldrig visste hur mycket lön man skulle få. Det är mycket skönare så här med fast anställning och det är nog det man skall sträva efter och hålla hårt i då man får den.

Inom restaurangbranschen växer de fasta jobben inte på träd. Av G18:s personal är ungefär hälften extra arbetare.

– Jag tror inte att någon av mina kompisar har fast anställning.

Hur skall man då bete sig om man är servitör och inte ännu har någon fast anställning?

– Man skall prova på allt och säga ”ja” till de jobb man erbjuds, så man får arbetserfarenhet.

Akutvårdaren måste vara stark och lugn

Joachim Bergqvist studerar akutvård på yrkeshögskolan Arcada för andra året. Då JobDax tittar in i ett klassrum övar han återupplivning på en docka.

– Jag intuberar, det vill säga jag säkerställer andningsförmågan vid återupplivning, berättar Joachim.

Om ett par dagar är det dags för Joachim och hans studiekompisar att fara på ett tre dagar långt övningsläger till Kuopio för att öva olika patient-situationer. Utbildningen verkar vara intensiv. För ett litet tag sen kom Joachim tillbaka från en sju veckor lång ambulanspraktik. Tidigare har han också sommarjobbat på räddningsverket i Borgå.

Trots att Joachim ännu har två år kvar av sin utbildning har han hunnit vara med om en del dramatiska situationer ute på fältet. Han har tystnadsplikt och kan inte berätta konkret om någon situation han varit med om men konstaterar att det händer tragiska olyckor hela tiden.

– Det är svårt att förbereda sig mentalt för man vet aldrig vad som kommer att hända, men när man varit i en svår situation måste man gå igenom den med gruppen och se efter vad som gått bra och vad som gått dåligt.

Speciellt den som jobbar i huvudstadsregionen kan få vara med om rätt mycket. Ofta rör det sig om trafikolyckor eller incidenter som inträffat då någon

druckit för mycket. Ibland är det inte alls frågan om olyckor utan plötsliga sjukdomsfall.

– Då det är barnpatienter är det alltid svårt. Unga människor också. Om det händer dem någonting är det alltid tragiskt.

Utbildningen till akutvårdare är fyra år lång och det är mycket man måste lära sig

– Sedan måste man hela tiden uppdatera sin kunskap. Det kommer nya maskiner och nya metoder.

Konditionstest

För att bli en bra akutvårdare, eller förstavårdare som det också kallas, krävs både fysisk och psykisk styrka

– Det krävs att man är lugn som person men ändå kan fatta snabba beslut och förstås att man har kunskap och erfarenhet. Erfarenhet gör en bara bättre och bättre.

Man vet heller aldrig vilka prov ens kropp kommer att utsättas för. Det kan till exempel hända att man tvingas bära en överviktig person på bår genom en brant trappuppgång. Därför testas konditionen och styrkan på dem som söker in till utbildningen. Starka armar och ben samt en bra rygg gör dels att man klarar av jobbet bättre, dels att man lättare själv undviker skador, som annars inte är så ovanliga bland akutvårdare.

Den som nu tänker att "akutvårdarutbildningen passar nog inte flickor" tror fel. På Joa-

chims årskurs är könsfördelningen jämn.

Akutvårdare arbetar på det språk som patienten talar, så för den som jobbar i Helsingfors blir det mest finska. Att möta patienten rätt är en viktig del av utbildningen

– Och det är nästan lika viktigt att möta anhöriga som det är att möta patienten. Och det är inte alltid så lätt, ibland är de anhöriga mer upprörda än patienten.

Simuleringsrum

– Jag har ett intresse för att hjälpa människor. Det är inte på något sätt ett enformigt jobb som att sitta i en fabrik vid ett band. Och så är det spännande också, svarar Joachim på frågan om varför han är intresserad av akutvård.

Utbildningen på Arcada har han tyckt om. Det först året blev det mest teoretiska studier i anatomi och fysiologi samt lite språk.

– Först på andra året börjar vi med själva akutvården och vad för utrustning som skall användas och när. Vi har faktiskt också ett fint simuleringsrum i skolan.

Simuleringsrummet är toppmodernt och simulerar mycket verklighetstroga situationer. Där finns en naturtrogen docka med olika sensorer och egen puls. Under övningarna som ofta filmas kan eleverna intervjua dockan – läraren som sit-

På andra året blir akutvårdarstudierna mer praktiska. Här övar Joachim Bergqvist återupplivning – genom intubation försöker han säkerställa andningen på övningsdockan.

” Ibland är de anhöriga mer upprörda än patienten. ”

ter i ett annat rum, svarar genom en mikrofon i dockans mun. Allt det eleverna gör för att hjälpa dockan registreras av sensorerna så man i efterhand kan gå igenom vad som lyckats och vad som gått mindre bra.

– Det blir mer verkligt på det sättet.

Joachim tycker att studier är rätt för den som är motiverad:

– Om man märker under skoltiden att man tycker om att studera skall man söka sig vidare. Möjligheterna blir flera.

FREDRIK SONCK

Förtvivla inte – det finns jobb!

■ Skräckscenariot stavas arbetslös. För ingen vill väl stå utan jobb efter att i tre år ha kämpat med sina yrkesstudier? Speciellt den som flyttat hemifrån kan ligga sömlös och vändas över jobb man kanske inte får, med-an hyran är obetald...

En rundringning till några arbetskraftsbyråer i Svenskfinland visar ändå att det inte finns någon större anledning till oro. På det flesta håll finns det behov av nyutbildade och arbetspigga ungdomar.

Niko Saario jobbar på Platstorget i Rewell Center i centrala Vasa. Där har stadens arbetskraftsbyrå en synlig filial som är inriktad på att hjälpa unga arbetssökande med att hitta arbetsplatser. Man kan också få hjälp med jobbansökningar och med att sammanställa sin CV. Samtliga arbetsplatser som utannonserats finns samlade på Platstorget – det mesta på datorerna.

– Då det gäller de som kommer direkt från yrkesskolan har vi den bästa sysselsättningen i landet efter Helsingforsregionen. Här finns mycket industri som sysselsätter folk, berättar Niko Saario och påpekar att Wärtsilä och ABB är stora arbetsgivare i Vasatrakten.

Också service- och försäljningsarbeten finns det allt mer av. De som har det lite tuffare på arbetsmarknaden är folk med högskoleexamen som ofta är överkvalificerade samt personer utbildade för IT-branschen eller kontorsjobb.

– Men totalt sett har vi betydligt fler platser än förra året.

För den som är arbetssökande gäller det att själv vara initiativrik.

– Egen arbetserfarenhet är viktig och så skall man vara aktiv och ringa upp företag igen och igen. Man kommer långt genom att vara glad och positiv. Den som verkligen vill ha en speciell arbetsplats brukar oftast få den, konstaterar Niko Saario.

Olika kanaler

Niclas Tåg håller med. Han är biträdande byråchef vid Borgå

arbetskraftsbyrås filial i Sibbo:

– Man måste inse att ingen ringer efter en och erbjuder arbete. Och man måste vara ute i god tid innan man utexamineras för att presentera sig själv.

Det gäller att vara aktiv själv och använda så många kanaler som möjligt – arbetskraftsbyrån, tidningar, Internet, uthyrningsfirmor och egna kontakter.

– Det låter kornigt att säga det men väldigt långt är man sin egen lyckas smed, även om det förstås i sista hand är arbetsgivaren som avgör om man får ett jobb eller inte. Men om man inte har någon arbetserfarenhet alls så kan det vara ett problem, tycker Niclas Tåg.

Dilemmat är förstås att man inte kan få arbetserfarenhet om inte någon ger en arbete. Därför kan arbetskraftsbyrån ibland arrangera arbetspraktik för en arbetssökande. Det innebär att man arbetar vid något företag utan lön men får arbetslöshetsunderstöd plus en dagpenning på 8 euro. Praktiken skall ske på den arbetssökandes villkor och är till för att ge bättre arbetserfarenhet och därmed en bättre ställning på arbetsmarknaden.

Precis som i Vasa ser ändå arbetsmarknaden allt ljusare ut i det ganska industritäta Östra Nyland

– Inom social- och hälsovården finns det relativt goda jobbchanser och jag skulle säga att det ser okej ut också inom byggindustrin.

Inom servicebranschen tror Niclas Tåg däremot att det ser lite sämre ut, speciellt i de västra delarna av Östra Nyland där det inte finns så många restauranger och hotell på grund av närheten till huvudstadsregionen. Däremot finns det många som pendlar till Helsingfors hotell och restauranger. Och naturligtvis finns det en del butiker som anställer folk. Också här är det högskoleutbildade som har svårast att hitta jobb.

Bra för unga

Harald Holmström är byråchef vid arbetskraftsbyrån i Ekenäs. Också han ser ljus på arbetssituationen.

– För Ekenäs del har vi en saktat minskande arbetslöshet

Annat var det för några år sedan då det under en kort tid försvann rätt många arbetsplatser i trakten. Enligt Harald Holmström har unga nyutexaminerade en bra position på arbetsmarknaden – av de arbetslösa i Ekenäs är över hälften över 50 år gamla och många saknar utbildning.

Till skillnad från läget i Östra Nyland finns det i Ekenäsområdet ett ständigt behov av arbetskraft i servicebranschen. Också Harald Holmström tycker det är viktigt med arbetserfarenhet.

– Man skall hoppeligen ha gjort praktik under skoltiden och sommarjobb – har man varit klok så har man på så sätt

bäddat för sig själv, säger Harald Holmström.

De som trots allt inte lyckas hitta jobb kan få specialhjälp under tre månader av arbetskraftsbyrån. Efter den perioden brukar nästan alla ha hittat en arbetsplats.

Lite manschettarbete

Mats Löfberg som är byråchef på arbetskraftsbyrån i Jakobstad berättar att arbetsmarknaden i trakten är föränderlig och att det ibland är problem med uppsägningar, trots att arbetslösheten överlag är låg. Både lantbruket och industrin i Jakobstadsregionen är produktiv. Exporten är tre gånger större än genomsnittet i Finland. Speciellt metall- och livsmedelsindustrin är framgångsrika och erbjuder gott om arbetsplatser till dem som har en lämplig yrkesutbildning. Mer specialiserade branscher som båtbygge går också bra. Färre arbetstillfällen finns det inom den offentliga sektorn, handel och IT. Det finns också ett visst överskott på kosmetologer och lärare.

– De finns ganska lite så kallat manschettarbete här, det är själva produktionen som ger arbete, konstaterar Mats Löfberg.

För den som vill studera vidare har han en rekommendation:

– Välj en utbildningskombination som gör dig unik.

Niko Saario jobbar på Platstorget som är Vasa-arbetskraftbyrås synliga filial i centrum. Det finns ganska gott om jobb i de flesta branscher, tycker han.

FREDRIK SONCK

Jessica Joutsu studerar elektroteknik: ”Man får ingenting gratis”

FREDRIK SONCK

Jessica Joutsu studerar automationsteknik vid Svenska yrkeshögskolan i Vasa. I vår utexamineras hon som ingenjör.

Programansvariga Erik Englund hoppas att de som söker sig till elektrotekniklinjen på yrkeshögskolan är motiverade.

■ Hela 65 procent av dem som studerar elektroteknik på Svenska yrkeshögskolan i Vasa har en yrkesskolutbildning i bakfickan. Jessica Joutsu från Korsholm är en av dem, även om hon också tog studentexamen under sin tid på Vasa yrkesinstitut.

– Jag är enda flickan på min årskurs. Jag har inga problem med det och pojkarna har accepterat mig i gänget även om jag kanske måste visa lite extra vad jag går för, berättar Jessica som har riktat in sig på den del av elektrotekniken som kallas automation – i praktiken innebär det att man lär sig programmera och styra robotar inom industrin.

Hon trivs med studierna och gör just nu sitt slutarbete för ABB, som också är en möjlig arbetsgivare efter att ingenjörexamen är avlagd.

– Företag i dag väljer hellre någon med en ingenjörexamen än en som bara har yrkesskolexamen. Man får inte sämre av mer utbildning, säger Jessica.

En väldigt påtagbar fördel med att utbilda sig till ingenjör är förstås möjligheten att få

en högre lön. Att sedan lägga beslag på en välbetald anställning kan vara knepigare.

– Nog får de flesta utexaminerade jobb, men om jobben motsvarar ens utbildning är en annan sak.

Studera på allvar

Trots det vill Jessica rekommendera de som är intresserade av vidare studier att inte nöja sig med bara en yrkesutbildning. Men man måste ta studierna på allvar.

– Inte får man någonting gratis, man måste satsa även om motivationen inte är på topp alla dagar.

Den som söker sig till en ingenjörsutbildning skall dessutom vara beredd på att det blir en hel del matte. Om man har viljan att kämpa för sin utbildning skall man ändå inte se matematiken som något hinder, tycker Jessica Joutsu. Vill man kämpa för sin examen så löser det sig nog med matten också.

Inom elektroteknikutbildningen läser alla, oberoende av vilken inriktning man valt,

samma program i början av studierna.

– De två första åren var det nästan bara teori, men sedan har det varit flera labbkurser.

Utbyte

I slutet av studierna skall man specialisera sig. På Svenska yrkeshögskolan är det antingen elkraftsteknik eller automationsteknik som gäller. Elkraftsteknikerna arbetar med starkström och studerar elanvändningsteknik, eldistributionsteknik och elanläggningsteknik. Automationsteknikerna inriktar sig på reglerteknik, signalbehandling och industriella styrsystem.

– Men egentligen får man grunden här och specialiserar sig på arbetsplatserna, berättar Jessica.

Förutom att studierna ger en mer konkurrenskraftig utbildning, kan den som är intresserad engagera sig i studielivet som bjuder på en hel del fester och sitsar. Dessutom finns möjligheten att åka på utbyte utomlands. Jessica hamnade till sin förväning i Trondheim i Norge.

”
Nog får
de flesta ut-
examinerade
jobb.”

– Det var roligt, jag ångrar det inte alls och rekommenderar alla att fara.

Motivation viktigt för vidare studier

Erik Englund är programansvarig för elektrotekniklinjen. Han konstaterar stolt att Svenska yrkeshögskolan är bäst i landet på att få ut sina elever i arbetslivet och påpekar också hur viktigt det är med motiverade studerande:

– Yrkeshögskolan är inget man gör med vänster hand. Man skall inte söka hit om man inte är intresserad, säger han och berättar att elever både från gymnasiet och från yrkesskolan söker sig till hans utbildning.

– Fördelen med dem som kommer från yrkesskola är att de redan har hållit på en hel del med el.

Hittills har arbetsmarknaden varit god tycker Erik Englund som har ett förflutet inom ABB där en av hans arbetsuppgifter var att nyanställa ingenjörer.

– Visst vill man ha ingenjörer med en god teknisk plattform att stå på. Man skall också vara utåtriktad, social och ha språkkunskaper, konstaterar han.

Och de som känner att de inte har lust att studera vidare behöver inte gräma sig över den saken tycker han.

– Är man inte säker på om man orkar med studierna ska man nog börja jobba. Det finns trots allt ett ganska stort behov av yrkesmäniskor.

bra att veta

Arbetstiden

är enligt arbetstidslagen 8 timmar per dag och 40 timmar per vecka. I kollektivavtalet kan finnas bestämmelser om kortare arbetstid. Om övertidsarbete skall arbetsgivaren komma överens med arbetstygaren och för övertiden betalas förhöjd lön.

Facket

bevakar löntagarnas intressen i arbetslivet. Genom att ansluta dig till det fackförbund som organiserar arbetstygarna på arbetsplatsen får du trygghet och förmåner.

Förtroendemannen

är fackets och arbetstygarnas representant på arbetsplatsen. Hon eller han ser till dina rättigheter och förhandlar med arbetsgivaren om problem som uppstår. Kontakta genast förtroendemannen då du börjar på ett nytt jobb.

Företagshälsovård

är varje arbetsgivare skyldig att ordna. När du börjat ett nytt jobb skall du genomgå en anställningsundersökning.

Kollektivavtal

berättar vilken lön du skall ha och om andra villkor som gäller. Avtalet ger minimigränser som inte får underskridas. Kollektivavtalet skall finnas framme på varje arbetsplats.

36 000 hästkrafter och 13

M/S Gabriella väger 16 500 ton och färdas i 21 knop. De fyra huvudmotorerna har en total slagvolym på 760 liter och en effekt på 36 000 hästkrafter. För varje sjömil på hennes väg mellan Helsingfors, Stockholm och Mariehamn går 150 liter brännolja upp i rök.

För att tygla och underhålla M/S Gabriellas huvud- och hjälpmotorer krävs 13 man per skift. Maskinisterna är specialiserade på olika områden och har olika gradbeteckningar; förutom maskinmästaren eller chieff som är boss i maskinrummet jobbar här motormän, elmästare, elektriker, vaktmaskinister, driftsmaskinister och så vidare. Arbetsavtalet förutsätter att manskapet jobbar tio och en halv timme om dagen under en vecka. När veckan är över kliver man i land och är ledig i sju dagar innan det är dags att gå ombord igen.

Besättningen jobbar vecka-vecka som det heter och har skiftbyte på tisdagar, onsdagar och torsdagar.

– Jag är inne på min andra vecka här. Nog går det väl bra med vecka-vecka-arbete men månad-månad är nästan bättre, berättar reparatören Daniel Jansson.

Daniel går ut Ålands sjömansskola i vår men har redan hunnit jobba på flera olika båtar, mest under somrarna. Bäst har han trivts på olika fraktfartyg, där man byter besättning en gång i månaden.

Men på det stora hela har han inte något emot att jobba vecka-vecka. Det har inte heller kollegan och elektrikern Sven Rehn.

– Jag trivs nog bra. Det är bra att man vet om när man är hemma och när man är på jobbet.

Hans jobb är att se efter hjälpmotorerna som driver fartygets generatorer som producerar en spänning på 380 volt som i sin tur driver luftkonditionering, hissarna, belysningen och allt annat elektriskt ombord.

– Det finns nog mycket oli-

ka jobb, jag arbetar på hela båten med allt som har en stöpsel i sig.

Hittills har han klarat sig undan olyckor som för all del kan vara mer fatala ute på havet där det är långt till närmaste sjukhus. Daniel har också klarat sig undan incidenter fast det nog var nära att sluta illa en gång då en elektriker av misstag slog

I kontrollrummet på M/S Gabriella kan Sven Rehn och Daniel Jansson slappna av för en stund.

Daniel Jansson ingår i den del av fartygets fyra huvudmotorer. Själv har det varit ett mycket hett jobb, säger han.

man

på fel elskåp. En smulden skruvmejsel och lite gnistor var resultatet den gången.

– Alltid då det händer olyckor är det frågan om slarv. Man skall vara noga med vad man grejar med, säger Daniel.

Till hans uppgifter hör att fixa trasiga rör och liknande. I dag är stora delar av arbetet automatiserat och ombord på Gabriella är det ett underhållsprogram som heter Amos som visar var något måste åtgärdas – till exempel när man måste byta ut lager och tätningar. Och så händer det förstås att olika delar går sönder då och då.

Svettigt

Inne i själva maskinrummet är temperaturen tropisk. Ute på däck biter februari kylan illa men här nere klibbar långkalsongerna snart mot lår och vader. Temperaturen ligger säkert kring trettio grader.

– Nu är det svalt, nog blir det över 50 grader på sina ställen som värst, säger maskinmästaren Gösta Sjölund som guidar runt i maskinrummet. Som hetast blir det förstås på sommaren då man går för full maskin. När JobDax hälsar på en klar vinterdag ligger fartyget stilla vid Terminalen på Skatudden i Helsingfors.

Daniel minns en sommar då han jobbade i ett maskinrum där luftkonditioneringen var trasig och Gösta konstaterar att det inte riktigt går att tillämpa samma regler som i land vad gäller heta arbetsmiljöer, men att maskinisterna nog själva förstår att ta det lugnt med hettan.

– Man går in och jobbar och svettas och sen går man ut och dricker, precis som i bastun, men med den skillnaden att vi inte dricker öl.

Bullret är också högt då maskinen är i gång, i närheten av turbinerna är ljudstyrkan uppåt 115 decibel så hörselskydden åker på under guideturen i maskinrummet, även om oljudet inte är så farligt under hamnuppehållet.

Automation

I över 30 år har Gösta Sjölund jobbat som maskinist.

– Det har kommit mycket mer automatik på senare tid. Det är mycket mer elektronisk övervakning, förut använde man mer sina ögon och öron – nu finns det en massa givare.

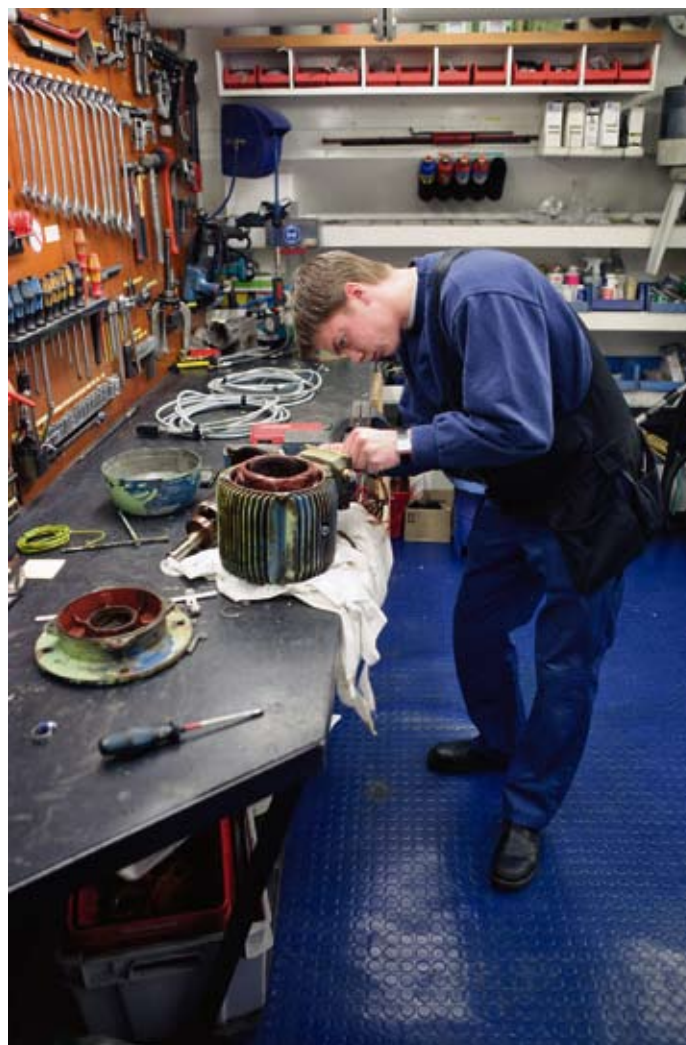
Med givare avser Gösta de mätare som bland annat registrerar tryck- och temperaturförändringar i motorerna. Om man till exempel varierar farten väldigt mycket under en kort tidsperiod kort tid kan temperaturförändringen i motorn

M/S Gabriella är över 170 meter lång och transporterar över 2 400 passagerare mellan Helsingfors, Stockholm och Mariehamn.

Gösta Sjölund är maskinmästare och ansvarig för att motorerna fungerar som de ska. Han konstaterar att man får söka efter maskinmanskaper med ljus och lykta.

Sven Rehn är elektriker och jobbar enligt egen utsägo med "allt som innehåller en stöpsel" ombord på M/S Gabriella. Här arbetar han med en trasig elmotor.

få mätarna att ge utslag. Oftast är det frågan om små avvikelser som enkelt kan rättas till och då farten är jämn blir det sällan problem.

Gösta berättar också att M/S Gabriella fungerar som ett minisamhälle och visar tankarna med färskvatten, luftkonditioneringsanläggningen och båtens reningsverk som inte länge används. I stället samlas klo-

akvattnet i en tank som sedan töms i Helsingfors eller Stockholm.

Med ljus och lykta

Fartygets fyra huvudmotorer är av märket och modellen SEMT Pielstick 12PC2.6. I princip finns det alltså två motorer per propeller, men motorerna kan också kopplas så att M/S Gabriellas

två propellrar drivs av två eller tre motorer. Bogpropellrarna som används då fartyget tar i land är däremot eldrivna.

Vad krävas av en bra maskinist i dag, undrar jag och Gösta funderar en stund innan han svarar:

– För det första skall man vara noggrann och tekniskt intresserad. Det är viktigt med rätt utbildning.

Någon brist på jobb är det inte. Tvärtom.

– I hela världen är det ont om maskinbefäl och maskinmanskaper får man söka med ljus och lykta.

Inom rederinäringen talas det ofta om utflaggningar av fartyg och billig arbetskraft från till exempel Estland, men det är inget som Gösta oroar sig för.

– Det är nog inget hot i dag, inte som jag ser det i alla fall.

Säkerhet

Sedan Estoniakatastrofen har säkerheten ombord blivit uppmärksammas extra mycket. Alla anställda har specifika uppgifter om en krissituation skulle inträffa. Maskinpersonalen övar speciellt mycket för bränder.

– Vi har övningar varje vecka av lite olika slag, men inte gör vi lika omfattande övningar som brandkåren i land, berättar Gösta.

Under hans tid på sjön har inga värre olyckor ägt rum.

Också Daniel och Sven har uppgifter om larmet skulle gå. Sven är med i en rökdykningsgrupp och båda vet hur rutinerna skall gå till om livbåtarna måste sjösättas.

– Nog borde man klara en svår situation bara man håller sig lugn, säger Daniel

Jobb också i land

Båda säger också att de trivs med arbetet ombord fast det inte var självklart att de skulle hamna i maskinrummet.

– Först var jag på väg att utbildas till styrman, men jag hade inte tillräckligt bra syn och då tänkte jag att jag skulle satsa på elektronik, berättar Sven.

– Jag var intresserad av maskiner men min bror avrådade mig från att gå yrkesskola och bli bilmekaniker, säger Daniel som lydde brorsans råd och satsade på sjömannaskolan i stället.

De konstaterar att utbildningen inte på något sätt begränsar dem till att i framtiden endast jobba till sjöss. Med en bra utbildning på fickan finns det jobb i land också – till exempel är det brist på just elektriker

– Inte jobbar jag ombord hela livet, jag kommer nog att gå iland senare, tror Daniel.

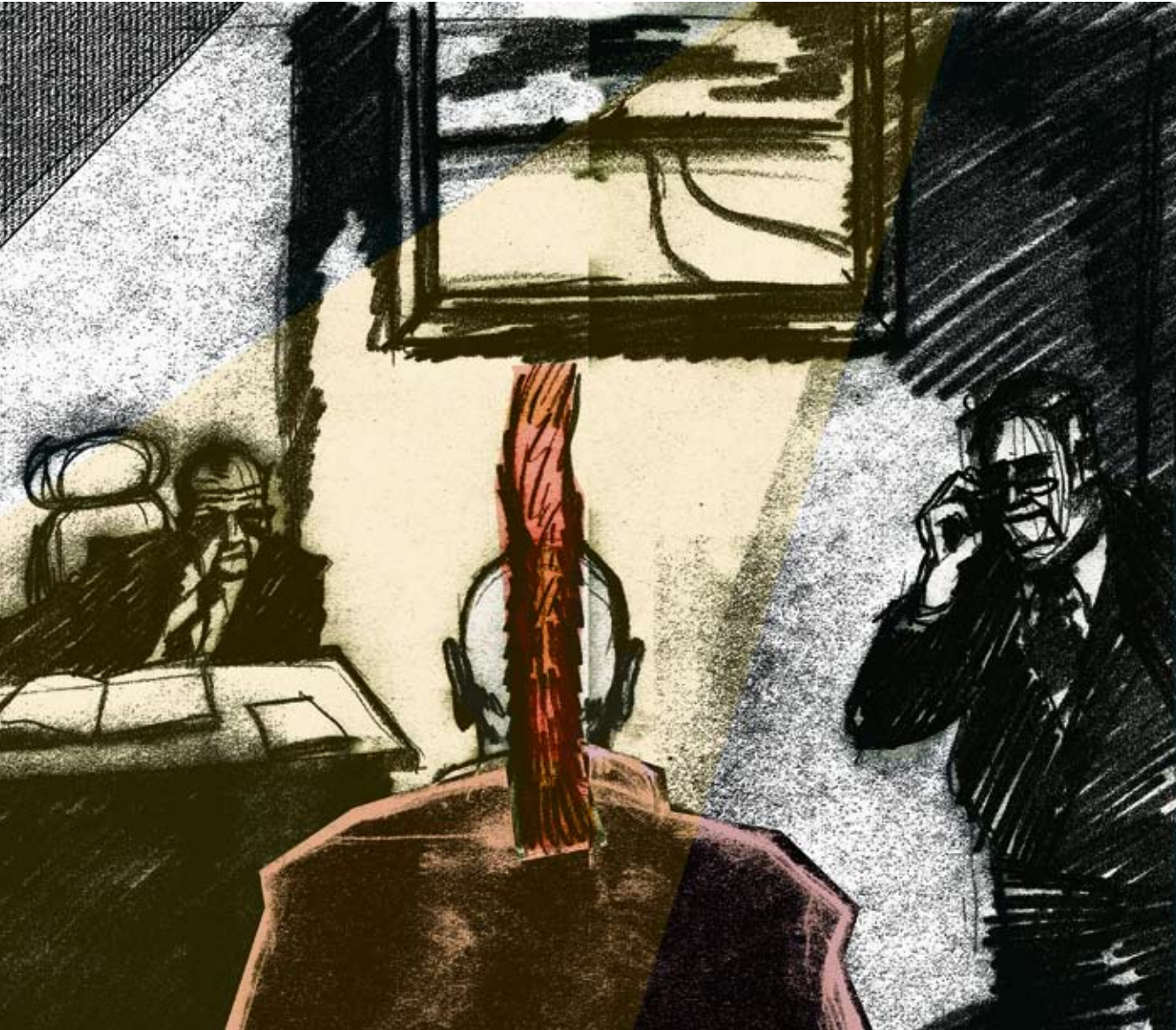
av besättningen som sköter speciellt om somrarna kan men han ångrar inte sitt yr-

PATRIK LINDSTRÖM

Så klarar du arbetsintervjun

KRISTOFFER ÅBERG

■ - Personligheten är viktig för arbetsgivaren.

Det säger Harald Holmström som är byråchef för Arbetskraftsbyrån i Ekenäs. Därför vill de flesta arbetsgivare hålla någon form av arbetsintervju innan de tillsätter en tjänst. Att man har rätt utbildning och arbetserfarenhet är inte alltid tillräckligt, arbetsgivaren vill gärna också se att man är en aktiv och engagerad människa.

Det är viktigt att man förbereder sig rätt inför en anställningsintervju, berättar Harald Holmström. En del saker tänker man kanske inte på inför sin första intervju, andra saker borde vara rätt självklara.

- Man behöver ju inte stinka tobak eller vitlök - och absolut inte brännvin.

Man skall klä sig rätt, hälsa artigt och inte glömma att ta av mössan.

- Och så lönar det sig att förbereda sig på svåra frågor, som till exempel vad man har för dåliga sidor. Intervjuaren vill inte höra "jag vet int" som svar.

Harald Holmström rekommenderar också att man själv visar att man är aktiv och intresserad genom att till exempel frå-

ga när man får reda på om man fått jobbet eller inte.

Ett företag som hela tiden anställer personal är Vikingline. Det som krävs av personalen är rätt utbildning, rätt arbetserfarenhet och rätt attityd.

- Det är viktigt att man har en kundorienterad attityd, säger Ove Karlson som är personalchef vid Vikingline

Språkkunskaper är också något som han sätter stort värde på bland dem som söker arbete. Annars krävs inga märkvärdigheter, berättar Ove Karlsson som ändå tror att den som dyker upp med grönfärgat hår och piercningar både här och där inte har så stora chanser.

Här följer tio goda råd att tänka på inför arbetsintervjun:

1. Förbered dig väl.

Att vara väl förberedd är a och o. Se till att du tar med din ansökan, meritförteckning och arbetsintyg och fundera på vilka frågor arbetsgivaren kan tänkas ställa.

2. Läs på om företaget

Att innan intervjun surfa runt en stund på företagets webbplats kan vara en bra idé. Det blir de-

finitivt plus i kanten om intervjuaren märker att du är intresserad av och insatt i företagets verksamhet, försök bara inte att demonstrera att du minsann vet en massa kuriosa om företaget det blir bara töntigt.

3. Klä dig rätt

Klädseln är aldrig oviktig, men måste anpassas efter situationen. En bra tumregel är att försöka klä sig som man tror att företagets andra anställda klär sig utan att överdriva. Lite striktare klädsel gäller för personer i servicebranschen medan den som vill jobba på verkstadsgolvet kan klä sig friare. Sin smutsiga arbetshalare kan man ändå lämna hemma.

4. Kom i tid

Att komma en kvart för sent till en arbetsintervju är som att försova sig på sin bröllopsdag. Var på plats i god tid.

5. Presentera dig

Det är allmänt känt att ett gott första intryck är mycket viktigt. Le och skaka hand med intervjuaren eller intervjuarna. Var beredd på att det kan behövas lite small talk innan intervjun kommer igång på allvar.

6. Var positiv

Försök hela tiden visa upp en positiv attityd. Prata inte skit om tidigare arbetsgivare, arbetskamrater eller din utbildning oavsett hur sant det är att din förra chef var en liten diktator. Dina intervjuare kommer då mycket lätt att tro att det är du som har problem med att samarbeta.

7. Var aktiv

Undvik att svara ja, nej eller jag vet inte på frågor. Visa ditt intresse för jobbet och tänk att du är på intervjun för att sälja ditt kunnande. Om det finns möjlighet kan du också själv försöka visa ditt intresse genom att ställa någon fråga till arbetsgivaren. Om du är väldigt utåtriktad som person blir det här inte ett problem. Då skall du istället akta dig för att överdriva ditt engagemang och se upp för att avbryta intervjuaren.

8. Var självsäker

Att berätta hur duktig man är på olika saker är inte att skryta. Åtminstone inte under en anställningsintervju. Var självsäker, se arbetsgivaren i ögonen och besvara frågorna utan allt för långa tankepauser. Nervositet kan drabba vem som helst men det är bättre att försöka se intervjun som en spännande upplevelse än som ett ångestladdat måste.

9. Var ärlig

Även om du naturligtvis skall försöka ge en god bild av dig måste du ändå vara dig själv och inte spela någon annan. Att ljuga om vad man kan eller vet lönar sig aldrig. Om arbetsgivaren frågar om dina dåliga egenskaper lönar det sig att medge de brister man har men att kanske samtidigt försöka vända dem till något positivt.

10. Tacka för intervjun

Efter intervjun kan du gärna fråga när du får besked om hur det gått. Glöm inte att tacka arbetsgivaren för den tid han tagit sig.

Källor: www.aarresaari.net, www.uranus.fi, www.x-sajting.net, www.jobbaexta.se och Teknikens Akademikerförbund, Harald Holmström.

Vanliga frågor på anställningsintervjun

Frågor om din bakgrund

Var redo att kunna berätta din livshistoria utan att bli långrandig. Också om du har lämnat in en meritförteckning förväntas du kunna berätta om din utbildning, dina arbetsfareheter och dina hobbyer. Vad gör du just nu? Varför har du valt den här branschen? Varför slutade du på din förra arbetsplats?

Frågor om dina personliga egenskaper

Fundera i förväg på varför just du är rätt person för jobbet. Det är viktigt att du självsäkert och ärligt kan berätta om både dina starka och svaga sidor. Vilka egenskaper har du som är viktiga i det här arbetet? På vilket sätt kan du ha nytta av din utbildning i vårt företag? Arbetar du helst ensam eller i grupp? Hur tar och ger du kritik? Hur arbetar du under stress? Hurdan är en bra chef?

Frågor om din motivation och din förväntningar

Alla arbetsgivare söker motive-

rade anställda som helst är ute efter något annat än bara en bra månadslön. Var beredd på frågor som: Hur tycker du att en bra arbetsplats är? Vad har du för förväntningar på jobbet du söker? Varför blev du intresserad av oss? Vad motiverar dig att jobba resultatutvecklat? Vad motiverar dig i ditt arbete?

Frågor om din livssituation och dina sociala färdigheter

Speciellt då det gäller fasta anställningar är arbetsgivaren ofta intresserad av arbetare som inte ser anställningen som något tillfälligt. Hurdan är din familjsituation? Vilka är dina långsiktiga och kortsiktiga mål i livet? Vad gör du om fem år? Hur tar du dig an en svår förman eller en svår arbetskamrat? När kan du börja hos oss?

Frågor om företaget och arbetsuppgifterna

För att kontrollera din motivation ställer arbetsgivaren ofta några frågor om företaget. Han vill naturligtvis ock-

så veta om du är lämplig för de specifika arbetsuppgifter som anställningen medför. Vad vet du om vårt företag? Vilken nytta har företaget av ditt specialkunnande? Hur förhåller du dig till arbetsresor och övertid? Har du några begränsningar som kunde påverka din arbetsinsats? Vilka är dina nuvarande uppgifter och ansvarsområden?

Speciella frågor

Det finns också en del mer udda frågor som det lönar sig att vara beredd på. Intervjuaren kan till exempel ställa en provocerande fråga för att se hur du reagerar eller kolla dina språkkunskaper genom att ställa en fråga på finska eller engelska. Besvara frågan på samma språk som den ställts.

Det kan också hända att intervjuaren ställer en korrad fråga – svara i så fall artigt och sakligt och bli absolut inte nedlåtande eller irriterad.

bra att veta

Lön för sjuktid

Du har enligt lag rätt till full lön den dag du insjuknar och följande sju dagar om anställningen varat en månad. I kollektivavtalen har man ofta avtalat om bättre villkor.

Olycksfallsförsäkring

är arbetsgivaren skyldig att teckna för varje anställd. Den ersätter olyckor som sker under arbetet, under arbetsresor och sjukdomar som uppstår pga. arbetet.

Permittering

innebär avbrott i arbete och löneutbetalning. Om permitteringen skall arbetsgivaren meddela 14 dagar i förväg. Den som hör till a-kassan kan få dagpenning under permitteringen.

Prövotid

kan man komma överens om när man ingår ett arbetsavtal. Prövotiden får vara högst 4 månader. Under den tiden kan avtalet sägas upp utan uppsägningstid.

Semester

För varje kalendermånad du jobbat minst 14 dagar har du rätt till minst två dagar semester med lön.

Semesterersättning

betalas då det inte är möjligt att få semester, t.ex. på grund av att anställningen upphör. Rätten till semesterersättning börjar redan efter sex timmars anställning.

Skyddsombudet

eller arbetarskyddsfullmäktige är den som för arbetstagarnas del följer upp arbetsmiljö- och säkerhetsfrågor. Arbetsgivaren skall se till att alla har tillgång till nödvändig skyddsutrustning som hjälm, hörselskydd, andningsskydd, skyddsskor mm. i arbeten där sådan behövs.

Rolig teater om underlig anställningsintervju

Tjänsten som sales executive för det svenska möbel- och inredningsföretaget DEKIA är ledig. Fyra personer har genomgått tre stycken arbetsintervjuer var och samlas nu för en fjärde, gemensam gruppintervju. Men någon intervjuare dyker inte upp. I stället får de via en lucka i väggen olika instruktioner om vad de skall göra, tala om eller bekänna. Antagningsintervjun förvandlas till ett rollspel där den som inte vill vara med längre går miste om tjänsten.

Det här är upplägget i Lilla Teaterns uppsättning av den spanska författaren Jordi Galcerans pjäs "Grönholms metod". Det är en pjäs om en arbetsintervju som utvecklas till något som mer liknar en dokusåpa med intriger, misstänksamhet och cynism.

Syftet med "Grönholms metod" är självklart inte att ge tips till den som är nervös inför sina egna arbetsintervjuer. Däremot är pjäsen rolig att se för alla som varit med om en anställningsintervju eller som snart skall gå på sin första. Föreställningen erbjuder vissa möjligheter att känna igen sig och sina vändor på ett humo-

ristiskt sätt. Trots den cyniska stämningen och den psykiska pressen som karaktärerna på scenen upplever känns föreställningen befriande.

Det är helt enkelt frågan om riktigt bra teater. Carl-Kristian Rundman, Sampo Sarkola, Jonna Järnefelt och Pekka Strang gör alla ett gediget skådespelarbete i rollerna om de fyra arbetsökandena och Pentti Kot-

kaniemis regi känns sammanhållen och precis. Tempot är bra och situationen på scenen lever från den första repliken till den sista.

Lilla Teaterns uppsättning av "Grönholms metod" lyckas vara både komisk och grym, både rolig och obehaglig. Och det är väl det som är själva syftet.

"Grönholms metod" spelas till slutet av mars månad.

Pekka Strang och Carl-Kristian Rundman spelar arbetsökande i Lilla Teaterns föreställning "Grönholms metod". Foto: Charlotte Estman-Wennström

Johanna Nykamb är frisör och stylist sedan några år tillbaka. Här klipper hon Aliisa Rintala.

FREDRIK SONCK

bra att veta

Skyldigheter och rättigheter i arbetslivet bestäms i bl.a. kollektivavtal, arbetsavtalslagen och arbetarskyddslagen. Det är vars och ens, arbetsgivarens och arbetstagarens, skyldighet att följa de regler som finns. Arbetstagaren skall

följa de direktiv arbetsgivaren ger om arbetet och finnas på arbetsplatsen under avtalad arbetstid.

Snuttjobb

kallas kortvariga och tillfälliga anställningar. Om du snuttjob-

bar kan det vara skäl att kolla att arbetsgivaren betalat pensionsförsäkringsavgift och att du får semesterersättning.

Svartjobb

är riskfyllt. Om du jobbar svart går du miste om semester-

sättning, du har inget uppsägningsskydd, du tjänar inte in pension, du riskerar bli utan övertidsersättning, du får ingen arbetslöshetsersättning, du har inget försäkringsskydd.

Uppsägning

Arbetsgivaren måste följa uppsägningstiderna som bestäms i kollektivavtalet. Kolla med förtroendemannen.

Att klippa hår handlar om att vara social

”Det är nödvändigt att ha känsla för färgernas nyanser, för ljusare och mörkare toner och rätt kunna fördela skuggorna för att ge ansiktet liv. Konsten att ge den blygaste kvinna ett skimmer av hemlig längtan – dock utan spår av lättsinne – konsten att ge en kokott hennes rätta apparition, eller att låta en mor se ut som sin äldsta dotter, att i minsta detalj anpassa frisyren efter dess bärarinna – den konsten fordrar utomordentlig intelligens och medfödd taktkänsla.”

Citatet ovan härstammar från 1760-talets Paris då världsstadens frisörer i ett manifest förklarade vilken konstnärlig talang det krävs av en frisör – de som behärskade den svåra konsten borde betraktas som jämställda med diktare, målare och bildhuggare.

Frisörsyrket är gammalt. Redan för 7 000 år sedan fanns det frisörer, till exempel i Egypten, men det var först på 1900-talet som människor som inte tillhörde överklassen började vända sig till professionella yrkesutövare för att få håret fixat.

I dag är frisörsyrket ett vanligt hantverk. I centrum på större städer brukar det finnas flera salonger per kvarter. Mitt i Vasa centrum ligger salongen Jonna & Joonas.

Sin egen chef

Kontrasten mellan den svala vinterluften och den tydliga men inte obehagliga doften av hårvårdsprodukter slår lätt berusande mot den som kliver in genom dörren. Här jobbar sex stycken frisörer som alla är sina egna chefer.

– De som jobbar i centrum kommer hit, men de som jobbar på företag utanför stan hinner inte hit över lunch, säger Johanna Nykamb, en av frisörerna på Jonna & Joonas.

Då jag dyker upp en fredag förmiddag för att prata en stund om frisörsyrkets olika egenheter hälsar hon glatt och ser mig i ögonen. Som frisör är Johanna van att dagligen möta människor. Den sociala delen av arbetet – kontakten med kunden – är oerhört viktig. ”Till 110 procent”, säger Johanna.

Till frisörslinjen på Vasa yrkesinstitut kom hon efter högstadiet i Petalax. Yrkesutbildningen kompletterades sedan med en stylstutbildning vid

Vasa yrkeshögskola.

– Utbildningen var nog helt okej, men man var så pass ung att man inte förstod verkligheten i branschen så man visste kanske inte riktigt vad man ville. Frisörsyrket är en barndomsdröm hos många, berättar Johanna.

Det är kanske anledningen till att frisörslinjerna på yrkeskolorna har väldigt många sökande. För många färdigutbildade frisörer visar sig verkligheten sedan vara mindre glamorös än barndomsdrömmen.

– Det är ett tungt jobb, både fysiskt och psykiskt – man står åtta, nio timmar per dag och man skall alltid vara där för kunden.

Dessutom är det lätt hänt att man får problem med rygg och axlar och det händer att frisörer helt måste sadla om på grund av allergier mot olika hårvårdsprodukter.

Få anställningar

Trots att det inte är någon dans på rosor att klippa hår kan Johanna helt ärligt säga att hon trivs med sitt jobb. Hon har en egen stol på salongen Jonna & Joonas. Det innebär att hon är egen företagare och inte har en fast månadslön som en anställd frisör skulle ha. Att vara sin egen chef har naturligtvis både fördelar och nackdelar.

– Jag kan välja när mitt företag är öppet eller stängt. En anställd jobbar från åtta till fyra. Jag kan ta en dag ledig när som helst – men då går det på egen kassa.

Att själv bestämma är både frihet och fångenskap. Ofta innebär det som verkar vara en frihet att Johanna ställer sin tid efter kundernas

önskemål. Att arbeta från elva på förmiddagen till sju på kvällen ger fler kunder och därför också bättre inkomst.

Ätminstone i Vasa är det inte så vanligt att salonger anställer frisörer, berättar Johanna. De flesta är på något sätt egna företagare – antingen på så sätt att man har en egen stol i en etablerad salong eller att man öppnar eget.

För de som lyckas slå klorna i en fast anställning finns flera fördelar även om man inte har samma självständighet som en egenföretagare.

– Om det är en lugn period måste jag som företagare vara på jobbet trots att jag inte tjä-

nar så mycket, som fast anställd har man då sin vanliga lön. Om man jobbar på en salong som inte har en så stor kundkrets är det också säkrast att vara fast anställd.

Trots det är det enligt Johanna ändå betydligt mer populärt att ha egen salong.

– Och ser man det ur arbetsgivarens synvinkel är det en jättestor risk att ha en anställd.

Ätminstone i en mindre stad som Vasa.

Kundkretsen värdefull

Trendfaktorn finns i luften. Ljust i lokalen som ligger något under gatunivå är dämpat. Otaliga hårvårdsprodukter står utställda på upplysta hyllor. Det är förmiddag och arbetet i salongen flyter på utan hets. Saxarnas klifsande bryter emellanåt den relativa tystnaden.

Vad är det egentligen som krävs av en frisör i dag då? undrar jag. Johannas svar på den frågan är antagligen lika självklart som sant:

– Man måste vara bra. Här i Vasa finns det ett jättestort utbud av frisörer och det är viktigt att ha koll på sin kundkrets.

Konkurrensen är alltså tuff och det gäller att hålla kvar de kunder man har, men trots det vill ändå de flesta människor variera sig och prova på någon annan frisör emellanåt.

– Frisörsyrket kräver också mångsidighet, kreativitet och flexibilitet. Man måste jobba då det finns kunder – de bestämmer arbetstiderna.

Modet förändras

– Jag har inte funderat på att öppna eget, det är ganska svårt att få igång en egen salong, förklarar Johanna och berättar att det på småorter kan vara lättare att skapa en kundkrets av bekanta än vad det är i stan. Det kan nog vara bra att börja som anställd eller med egen stol innan man startar eget, tycker hon. Många unga frisörer startar eget, klarar sig en tid, men får sedan svårt att förnya sig och måste slå igen.

– Jag tror ändå inte att det finns så stor arbetslöshet. Det finns många frisörer men få som vill jobba. Det är ett krävande jobb, eller vad säger du Seija?

Johanna vänder sig till kollegan Seija Ylikoski som jobbar vid stolen närmast oss. Jonna & Joonas har varit hennes arbetsplats i 23 år. Hon håller med och berättar hur viktigt det är med förnyelse.

– Modet förändras hela tiden,

Salongen Jonna&Joonas ligger i Vasa centrum. Här jobbar sex frisörer som alla är egna företagare.

ätminstone två gånger om året. Man måste gå på kurser och förnya sig hela tiden så man inte stampar på stället.

Det är hennes råd till nyutexaminerade frisörer.

Blir kanske lärare

Branschens tuffa krav gör också att många frisörer sadlar om i något skede av livet för att syssla med något annat. Men Seija har inga planer på att byta yrke.

– Jag trivs. Det kommer hela tiden nya saker att lära sig och jag är en social typ

Den som däremot funderar på att sadla om är Johanna. Fast i hennes fall är det inte frågan om någon helomvändning. Visserligen verkar hon kunna försörja sig som frisör utan större problem, men i bakfickan har hon också ett halvt års studier i pedagogik. Att lära upp nya frisörer på Svenska yrkesinstitutet är någonting som mycket väl kan bli aktuellt.

– Jag har alltid varit den som vill vara i ledande ställning, säger Johanna Nykamb, lutar sig framåt och stryker sitt eget vågiga hår åt sidan.

Hårvårdsprodukter finns det i all oändlighet, men det händer att frisörer blir allergiska mot dem och måste byta arbete.

PATRIK LINDBLÖM

Först var han kock, sedan jobbade han som chaufför, nu är Kim Virta anställd inom metallindustrin. Han är packare på Rautaruukki Lappfjärdsfabrik.

Kocken som blev metallarbetare

■ - Det är klart att det är mycket lättare att göra lite större planer då man är fast anställd.

Det säger Kim Virta från Tenala som i två år jobbat på Rautaruukki rörfabrik i Lappvik. Han har lyckats lägga beslag på en fast anställning - något som inte alls är lika självklart i dag som på 70-talet, då så gott som alla yrkesmänniskor snabbt blev fastanställda då de kom ut på arbetsmarknaden.

I dag får de flesta bereda sig på tidsbundna arbeten och vikariat. Men metallindustrin i Finland går bra just nu och det finns gott om jobb. I Rautaruukki Lappviksfabrik tillverkas stålror som till stor del exporteras utomlands, till exempel till Sverige och Tyskland. Rören tillverkas enligt beställarens önskemål i olika standardiserade grovlekar. Ibland fyrkantiga, ibland runda. Ibland rostfria, ibland inte.

Den mjuka men tydliga doften av emotionsoljan som rören behandlas med följer en genom hela fabriken.

Teamwork

Rören tillverkas på löpande band. Stora rullar med stålband är råvaran som körs in i den

bullrande maskinen som först böjer bandet så det blir antingen runt eller fyrkantigt och får den diameter som önskas. Skarven som bildas då kanterna möter varandra svetsas ihop och en såg kapar röret i de längder som beställaren angivit.

Vid en maskin arbetar ett team som kan bestå av upp till nio personer. Spolare, svetsare, riktare och packare kallas arbetarna som ser till att de rör som maskinen spottar ut håller högsta möjliga klass.

Kim Virta är packare. Hans uppgift är att samla de färdigt sågade rören som maskinen levererar i lämpligt stora buntar som körs till beställaren. När vi träffar honom håller han på och packar fyrkantiga rostfria stålror. Packen rör växer under intervjun och när den är klar väger den 977 kilo och Kim börjar på nästa bunt.

- Alla instruktioner för

hur rören skall packas finns här på datorn. Det går snabbt att lära sig packa. Att lära sig allt med datorn tar lite längre tid, säger han och pekar på monitorn bakom sig.

Trivsel viktigt

Trots att arbetet är tämligen monotont trivs han bra. Tidigare har han jobbat inom transportbranschen och som kock. Han är faktiskt utexaminerad just som kock från Västra Nylands yrkesskola.

- Men jag tappade intresset och ville prova på någonting

nytt, berättar han och lyckas överrösta oljudet från maskinen. Bullret lär vara betydligt värre då de allra grövsta rören tillverkas. Då skakar hela konstruktionen.

Någon speciell utbildning behöver man inte för att jobba på Rautaruukki rörfabrik. Man

skolas för sina arbetsuppgifter av sina medarbetare och det dröjer inte länge innan man lär sig procedurerna. Fast för att bli riktigt skicklig och snabbt kunna ställa in maskinen rätt krävs nog ändå några års erfarenhet.

- Fast skulle jag välja utbildning i dag skulle jag nog välja metall, säger Kim.

Att han trivs så bra med arbetet beror till stor del på arbetskamraterna.

- Inte jobbar man utan lön förstås, men trivseln är också viktig.

Skaderisk

Arbetsmiljön på fabriken är inte ofarlig. Alla arbetare bär halare, hörselskydd, skyddsglasögon och skyddsskor. En del har också annan säkerhetsutrustning. Trots att arbetarna och arbetsgivaren gemensamt arbetar för en säkrare miljö händer det ibland att någon skadar sig. Oftast är det frågan om att man får fingrarna i kläm mellan tunga stålror eller att man skär sig på de ibland rakbladsvassa kanterna där rören kapats.

- Jag har klarat mig undan skador, det är nog bara att köra på, bara man aktar sig, säger Kim Virta.

Facket tar vara på dina rättigheter

■ Fackförbunden har varit en viktig aktör på arbetsmarknaden i över hundra år. Att dagens arbetare har rätt till semester och semesterersättning, sjukledighet och sjukersättning är fackförbundens förtjänst. Det är också självklarheter som åtta timmars arbetsdag och fem dagars arbetsvecka. Och att lönerna skulle se helt annorlunda ut om det inte fanns fackföreningar är ganska självklart.

Det här säger Ulf Heimberg som länge varit fackaktiv vid sidan om sitt jobb som truckförare på Rautaruukkis fabrik i Lappvik.

– Man måste se i backspegeln för att kunna se framtiden, säger han.

Det finns fortfarande konfliktsituationer mellan arbetsgivare och arbetstagare och det gäller för arbetstagarna att hålla ihop för att kunna hävda sina rättigheter. Solidaritet är fortfarande ett nyckelord för att löner och arbetsvillkor också i framtiden skall vara tillfredsställande, men det är ändå rätt sällan som det drar ihop sig till värre konflikter på arbetsplatsen.

– En strejk är en extrem åtgärd och rätten att strejka får man inte tumma på. Men här på Lappviksfabriken har det bara varit frågan om några få strejkdagar på 25 år och då har det inte varit på grund av oangelägenheter på just den här arbetsplatsen.

Att arbetstagarna och facket har en bra relation till arbetsgivaren är mycket viktigt, tycker Ulf Heimberg.

– Så länge man kan diskutera med varandra är allt bra – att diskutera är alltid rätt.

Förtroendeman

Det mesta kan lösas i samförstånd. För att bevaka arbetarnas intressen finns det fackliga förtroendeman på de flesta arbetsplatser. För ett par år sedan var Ulf Heimberg själv huvudförtroendeman på Rautaruukkis Lappviksfabrik. Till hans uppgifter hörde då att informera om vad som var aktuellt i relationen mellan facket, arbetstagaren och arbetsgivaren.

Den som är ny på en arbetsplats kan också vända sig till huvudförtroendemannen för att få råd och hjälp med frågor som berör lönen, ledigheter och annat.

– Som förtroendeman får man nog också svara på frågor som inte alls har att göra med kollektivavtalet eller arbetarskyddet, berättar Ulf Heimberg.

Själv verkar han inte alls ha någonting emot att hjälpa till med sociala frågor också, även om det ibland känns frustrerade då man inte kan hjälpa.

Några enkla råd har Ulf också till den som är på väg ut på arbetsmarknaden:

– Det är bra om man vet lite om företaget och branschen innan man börjar på en arbetsplats. Lyssna noga på vad arbetsledningen vid företaget har att säga och kontakta närmaste förman om det uppstår problem. Var gärna nyfiken.

Den som vet vilka rättigheter och skyldigheter man har ligger bra till, tycker han.

Hälsoarbete

När vi går runt i fabriken märks det att Ulf är en social person: han hälsar glatt på alla och stannar ibland för att växla några ord.

Nuförtiden är han inte längre huvudförtroendeman utan skyddsombud eller arbetarskyddsfullmäktige som det också kallas. Det innebär att han arbetar med säkerhetsfrågor på fabriken. Tillsammans med arbetsgivaren funderar han till exempel på hur man kan minska antalet skär- och klämskador.

Och arbetet går i rätt riktning. Antalet skador minskar och det tuffa målet är att skador helt skall kunna undvikas. Själv talar Ulf Heimberg varmt för det förebyggande hälsoarbetet.

Den som håller igång sin kropp och sin kondition redan som ung kan undvika sjuka axlar och dåliga ryggar i framtiden.

Patrik Lindström

Ulf Heimberg berättar att fackförbund finns för att hjälpa arbetstagarna då det uppstår konflikter på arbetsplatsen.

nyttiga webbadresser

Arbetarskyddsdistrikten i Finland

www.tyosuojelu.fi/se/

Helsingfors stad/tjänster/arbete, utkomst

www.hel.fi/svenska/tjanster/

Institutet för arbetshygien

www.ttl.fi/internet/svenska

Social- och hälsovårdsministeriet

www.stm.fi/Resource.phx/sve/index.htm

Arbetsministeriet

www.mol.fi/svenska

Folkpensionsanstalten FPA

www.kela.fi/svenska

Pensionsskyddscentralen

www.etk.fi/Default.asp?lang=4

Yrkesstuderande

www.sakkinet.fi/svenska.shtm

Europeiska Arbetsmiljöbyrån

<http://osha.eu.int/OSHA>

Säkerhetsteknikcentralen (TUKES)

www.tukes.fi/ruotsi/index_ruotsi.html

Arbetarskyddscentralen

www.tyoturva.fi/sv/centralen/

Arbetslöshetskassornas samorganisation rf

www.tyj.fi/?site=3

Konsumentverket

www.kuluttajavirasto.fi/ruotsi

Finlex databas (lagar)

www.finlex.fi/svenska

Finlands Ungdomssamarbete Allians

www.alli.fi/alli/svenska

Information om utbildning

www.opintoluotsi.fi/svenska

Fackanslutning

www.liityammattiliittoon.fi

Tidningen Löntagaren

www.lontagaren.fi

Alla behöver inte bli idrottare, men bara genom att gå i trappor i stället för att åka hiss kan man bättra på sin kondition, berättar fysioterapeut Cia Törnblom.

■ – De flesta yrkesskador i dag beror på att folk sitter för mycket framför datorer. Vi är inte skapta vid datorer.

Det säger fysioterapeuten Cia Törnblom som jobbar som sakkunnig inom fysisk aktivitet och hälsa på Folkhälsan.

Symptomen för den som suttit för mycket framför en monitor brukar vara huvudvärk och spända axlar och nacke. En bra tips är att göra det till en rutin att stiga upp lite då och då röra på sig – kanske till och med gympa lite lätt.

Fysiskt arbete är mer ovanligt i dag men också inom tunga fabriksjobb finns det risker – ofta handlar det om att lyfta rätt så man undviker förslitningsskador. Och att komma ihåg att byta arbetsställning och göra mångsidiga rörelser så inte samma axelled belastas hela tiden.

– Men de som jobbar fysiskt brukar ha en bättre muskulatur än de som sitter stilla, säger Cia som också konstaterar att dramatiska arbetsolycksfall har minskat mycket under de senaste åren. Fabriker och andra arbetsplatser har helt enkelt blivit säkrare.

Samtidigt dyker det upp nya fallor som kan göra både livet och arbetet besvärligt om man har otur.

– Det största problemet i dag är att människor fått för dålig kondition för att orka med sitt arbete.

Det gäller inte bara fysiskt tunga arbeten – också arbeten där man sitter stilla och jobbar med hjärnan kräver en viss allmänkondition för att man skall orka koncentrera sig

Bland annat de konditionstest som görs med värnpliktiga visa att konditionen har sjunkit mycket under senare tid. Samti-

Din kropp är ditt arbetsredskap

Cia Törnblom varnar för sömnbrist – den som inte är utvilad kan vara en säkerhetsrisk.

digt blir till exempel fetma vanligare.

Det finns tre saker man måste hålla koll på för att må riktigt bra och orka göra sitt bästa. Man skall äta rätt, röra sig tillräckligt mycket och använda nätterna till att sova ordentligt.

– Sömnfrågan har kommit upp mycket på senare år. Mister man en natts sömn är det nästa dag som om man skulle ha en promilles fylla.

Då är man en risk både på arbetsplatsen och i trafiken. Åtta timmars god sömn är att rekommendera och är något som både kropp och knopp behöver för att återhämta sig.

– Och det här gäller också för den som studerar. Man skall inte plugga natten inför en tent.

Gå i trappor

Cia konstaterar också att det finns många som inte är intresserade av eller har tid att sporta. Att ha den inställningen är helt okej, men man kan ändå se till att man får lite vardagsmotion.

– Man kan sätta på sig nya glasögon och titta på sin egen vardag och se vad man kan göra för att förbättra konditionen.

Till exempel kan man cykla eller gå till jobbet om vägen inte är allt för lång och så kan man bestämma sig för att aldrig använda hiss utan gå i trapporna i stället.

Samtidigt gäller det förstås att äta rätt, det är viktigt med regelbundna måltider och bra mat. Fast här har vi ett mynt med två sidor. Å ena sidan är övervikt ett folkhälsoproblem som blir värre och värre. Å andra sidan finns det många, speciellt flickor, som bantar och helt enkelt inte får i sig tillräckligt med näring för att i längden orka med sitt arbetstempo. Och många pojkar äter nog lagom stora portioner men skulle må bra av att äta lite mera färska grönsaker.

Viktigt meddelande till alla yrkesstuderande!

Löntagaren är den enda tidningen i Svenskfinland som är inriktad på allmänna arbetslivsfrågor och fackliga aktiviteter. När du kommer ut i arbetslivet och ansluter dej till facket (FFC) skall du tala om för förtroendemannen på arbetsplatsen att du gärna vill ha Löntagaren.

Det kostar ingenting. Fackförbundet står för prenumerationen. Om du redan nu vill bekanta dej med tidningen kan du gå in på vår webbplats, www.lontagaren.fi, och där beställa Löntagaren gratis till årets slut.

Nordiska sommarjobb

Intresserad av att sommarjobba utanför Finland? Det är fullt möjligt, till exempel erbjuder föreningen Pohjola-Norden sommarjobb i de nordiska länderna samt på Grönland, Färöarna och Åland. Ansökningstiden för de här jobben går ut den 31 maj och den som ansöker om ett nordjobb måste vara mellan 18 och 28

år gammal. Dessutom måste man kunna tala svenska, norska eller danska. Däremot finns det inga krav på tidigare arbetserfarenhet eller yrkesutbildning. Den lön man får utomlands följer gällande avtal och Nordjobb förmedlar dessutom bostäder till sommarjobbarna. Mer information finns på www.nordjobb.net.